

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Светла Маргаритова Маргаритова-Вучкова
член на научно жури за защита на дисертационен труд на тема:
**„ ЛИЧНОСТТА НА ТЕРОРИСТА И ПРЕВЕНЦИЯ НА ТЕРОРИЗМА В МЕСТАТА
ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА“**

за придобиване на образователната и научна степен „доктор“, област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6.

„Право“, докторска програма „Криминология“
на **АЙЖАН БАУБЕРИКОВНА БАУБЕРИКОВА** - докторант на самостоятелна
подготовка към катедра „Правни науки“ на Варненския свободен университет

„Черноризец Храбър“

Научни ръководители: доц. д-р Галина Ковачева

доц. Зауреш Абдукаримова

1. Данни за докторанта и докторантурата

Айжан Баубериковна Бауберикова притежава бакалавърска степен по специалност „Правоведение“, получена през 1997 г. в Държавния национален университет „Ал Фараби“ в гр. Алма Ата, Република Казахстан. През 2004 г. завършва магистратура в Таразкия държавен университет „М.Х. Дулати“, откъдето ѝ е присъдена академичната степен „магистър по юриспруденция“.

Със заповед № 241 от 04.05.2020 г. на ректора на Варненския свободен университет „Черноризец Храбър“ Айжан Баубериковна Бауберикова е зачислена като докторант на самостоятелна подготовка към катедра „Правни науки“ на Юридическия факултет в докторска програма „Криминология“. След изпълнение на съответните задължения, свързани с докторантурата, със заповед № 126 от 23.02.2023 г. тя е отчислена с право на защита. При обучението ѝ в докторантура са спазени всички изисквания на ЗРАСРБ, правилника за неговото приложение и съответния правилник на Варненския свободен университет.

2. Актуалност и значимост на дисертационния труд

Избраната тема е с изключително актуален характер поради непрекъснато осъществяваните терористични актове на територията на различни държави в световен мащаб в последните години, което принуждава световната общност и международните институции да предприемат съвместни действия и да засилват координираните си усилия с оглед по-ефективното противодействие срещу подобен род посегателства.

Тези действия няма как да бъдат успешни без доброто познаване на личността на техните извършители, които имат своите специфики и особености и те следва да бъдат отчитани при набелязването на конкретните мерки за ефективното противодействие на престъпленията от терористичен характер.

Същевременно, както отбелязва докторантката, макар че литературата по проблемите на тероризма да е значителна по обем, липсват достатъчно комплексни изследвания относно: личностните особености на терористите; дейността на институциите на наказателно-изпълнителната система, насочена към превенцията на този вид престъпления; проблемите, които съществуват на законодателно и организационно ниво във връзка с ефективността на предприеманите мерки и др.п.

Това обосновава актуалността и значимостта на избраната тема.

Изследването е насочено към личността на осъдения терорист, тъй като подобна информация е налична единствено по отношение на установените извършители и именно тя може да предостави данни за съществуването на специфични особености, присъщи само на тази категория лица, които ги отличават от извършителите на конвенционални престъпления. То не е самоцелно, а е тясно обвързано с анализа на предприеманите стъпки за превенция на тероризма чрез въздействие върху тези лица в местата за изтърпяване на наказание и капацитета на субектите на превенция в изправителните заведения по отношение на осъдените за терористични престъпления. На основата на теоретичните изводи и получените емпирични резултати се предлагат мерки за усъвършенстването на дейността по превенция на тероризма и подобряване на работата с осъдените терористи в местата за лишаване от свобода с оглед предотвратяването на рецидива.

3. Обща характеристика и структура на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в обем от 389 страници. Той се състои от въведение, три глави, всяка от които с по три параграфа, заключение с изводи и две приложения. Основният текст е илюстриран с 19 таблици, 23 диаграми и 3 карти. Научният апарат съдържа 342 източника. Бележките под линия са 469 и коректно отразяват позоваванията от основния текст.

Във **въведението** е очертана актуалността на изследваната проблематика и степента на разработеност на темата. Изведени са, целите, задачите обектът, предметът и методологията на изследването. Целта не е прецизно формулирана. Посочено е, че тя е „*анализ на криминологичното изучаване на личността на осъдения терорист*“ (което предполага да се анализират трудовете, посветени на тази тема), докато очевидно става въпрос за комплексен анализ на личността на осъдения терорист. Намирам, че обектът на изследването не е правилно дефиниран. Той се разминава с целта на изследването. Не мога да приема, че обект на изследването са „*обществените отношения, които възникват в процеса на прилагането на наказателното законодателство за борба с тероризма*“.(с. 10)Така формулиран, той попада изцяло в приложното поле на наказателното и наказателно-изпълнителното право. По мое мнение обект на изследването е превенцията на тероризма. Предметът на изследването е формулиран коректно.

Представена е методологията на изследването и са посочени използваните частнонаучни методи. За прецизност следва да се отбележи, че анкетирането е част от социологическия метод, използван от докторантката. Тя е пропуснала да представи по-конкретна информация относно начина на формирането на двете съвкупности от анкетираните лица, както и обхвата на извадките.

Глава първа е посветена на института за борба с тероризма и неговата правна природа.

В параграф първи е направен опит за изясняване на понятийния апарат. Докторантката дефинира понятието „тероризъм“ като „*социално-политическо явление, свързано с прилагането на насилие с цел сплашване*“.(с.42) Струва ми се че сплашването е по-скоро средство, а не цел на тероризма. Наред с това е дадена и авторска дефиниция на терористичен акт, която би могла да се възприеме като теоретичен принос на изследването (с. 42).

Параграф втори е посветен на историята на тероризма и тук интерес представляват представените данни за терористичните актове в РК за десетгодишен период, макар че те имат по-скоро информативен, отколкото аналитичен характер.(с.58-65)

В параграф трети са анализирани особеностите на борбата с тероризма в Република Казахстан и в други страни с фокус върху законодателната рамка. Наред с това е

анализирана връзката между тероризма и организираната престъпност. Накрая се предлагат насоки за усъвършенстване на правното регулиране на борбата с тероризма, за които може да се приеме, че са с приносен характер.(с.105-106)

Глава втора е посветена на основните характеристики на личността на терориста, изтърпяващ наказание лишаване от свобода. В самостоятелни параграфи са разгледани криминологичните особености, социално-демографските и наказателно-правните характеристики на личността на осъдените за терористични престъпления лица. Намирам, че формулировката „криминологични характеристики“ е използвана в работата неточно, тъй като се разглеждат всъщност нравствено –психологическите особености на тази категория лица с поставянето на акцент върху мотивите. Вярно е, че най-голямата специфика може да бъде открита именно тук, но социално-демографските и наказателно-правните и наказателно-изпълнителните признаци също представляват част от криминологичната характеристика на личността на всеки един престъпник. Докторантката предлага своя типология на терористите, чието място според мен следваше да бъде в края на самата глава, а не в първия ѝ параграф. Наред с това няма характеристика на всеки от четирите предлаганите от нея типове терористи.

В **глава трета** са разгледани проблемите на предотвратяването на тероризма в наказателно-изпълнителната система на Република Казахстан и по-специално - превенцията на тероризма сред осъдените в местата за лишаване от свобода и начините за усъвършенстване на правното регулиране на борбата с тероризма в институциите на наказателно-изпълнителната система. В съдържателен план изложението не е фокусирано обаче върху тези проблеми, а съдържа твърде голяма по обем ненужна информация за превенцията и нейните видове като цяло – постановки, които не са спорни в литературата и не се нуждаят от поясняване. Съпоставката на заглавията на отделните параграфи сочи почти пълната им идентичност, поради което и в двата са обсъждани едни и същи въпроси. Параграф първи е озаглавен „Проблеми на превенцията на тероризма сред осъдените в местата за лишаване от свобода“ , а параграф трети – „Превенция сред осъдените за престъпления от терористичен характер“ .

В **Заключението** е обобщена актуалността на проблематиката, формулирани са изводите от цялостното изследване и са очертани научните и научно-приложните приноси, а така също и направените предложения de lege ferenda.

4. Оценка на научно-теоретичните и научно-приложни приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд притежава редица научно-теоретични и научно-приложни приноси. Най-съществените от тях се заключават в следното:

4.1.Теоретичните приноси, които обогатяват криминологичното познание се изразяват в следното:

- изяснени са и са дефинирани понятията „тероризъм“ и „терористичен акт“;
- предложена е авторска класификация на видовете тероризъм;
- представен е обобщен портрет на типичния казахстански терорист;
- изготвена е типология на видовете терористи.

4.2. Научно-приложните приноси на дисертационния труд са в следните насоки:

- изготвеният сравнително правен анализ на законодателството за противодействие срещу тероризма в редица страни и опитът на други държави за противодействието му би подпомогнало оптимизирането на борбата с него в Република Казахстан;

- предложените насоки за усъвършенстване на правното регулиране на борбата с тероризма;

- формулираните препоръки de lege ferenda за усъвършенстване на законодателството, голяма част от които могат да бъдат подкрепени;
- направените множество предложения за повишаване на ефективността в работата с изтърпяващите наказание, осъдени за терористични престъпления.

5. Критични бележки и препоръки

Към дисертационното изследване имам редица бележки от общ характер.

Докторантката е издирила огромна по обем информация и литература, но не е съумяла да я преосмисли и анализира, да я предаде в синтезиран вид, както и да я пречупи през собственото си изследване. Тя натежава както по обем, така и заради прекаленото цитиране на чужди становища, което е могло да се избегне. На много места остава усещането за самоцелност и липса на обвързване с темата на конкретната глава или параграф. (напр. проблемите за радикализация и дерадикализация и мотивите на терористите, разгледани в глава трета, параграф 1 на с.247-248 биха имали място по-скоро в глава втора; проблематиката в § 1 и § 3 на глава трета отчасти се припокрива).

Намирам, че трудът е прекалено «разводнен» и можеше да бъде съкратен поне с около една четвърт за сметка на общоприети теоретични постановки или множество отклонения извън темата (напр. за съдимостта и правната ѝ регламентация, за наказателноправните характеристики на института на съучастие, за проблемите с ниските възнаграждения на служителите в местата за лишаване от свобода). Ненужен според мен е и преразказът на голяма част от нормативните актове по проблеми, които са извън темата на изследването и са твърде общи.

Почти изцяло липсва авторската гледна точка. Изразяването на съгласие със становището на даден учен не е достатъчно. Дори в тези случаи би следвало докторантката да изложи своите аргументи защо приема дадената теза. Изложението е доста рахвърляно, неподредено, непоследователно.

Отчитам и неумение да се анализират емпиричните данни. Има преразказ на цифри без обобщаване на резултатите. Изводите, които се правят на много места, са твърде произволни и не могат да се основават на получените от анкетирането данни. (напр. от факта, че сред анкетираните служители в местата за лишаване от свобода 41% са такива със стаж под 3 г., не следва автоматично, че това се дължи на голямото текучество на кадрите, защото броят на анкетираните не представлява репрезентативна извадка, а и не е ясно как точно са подбрани те – с. 234).

Имам забележки и към стила на работата.

С разработването на дисертационния труд е налице първоначално навлизане в темата за превенцията на тероризма в местата за лишаване от свобода. Бих препоръчала на докторантката да продължи да я доразвива като разшири обхвата на анкетното си проучване върху самите осъдени за този вид посегателства, както и по-детайлното проучване на техните лични затворнически досиета, от които може да се извлече по-конкретна информация и да се дадат допълнителни препоръки с практическа насоченост.

6. Становище относно наличието или липсата на плагиатство

Дисертационният труд е тестван със специална методика за липсата на плагиатство, за което е представен съответният документ, че той е оригинално научно изследване. Нямам основания да оспорвам неговата обективност и безпристрастност.

7. Автореферат

Авторефератът е в обем от 28 страници. Установявам разминаване във формулирането на целите на изследването в автореферата и в дисертацията (макар че и в двете работи имам несъгласие с формулировките). Като цяло в общи линии правилно са

отразени общите изследователски изводи и препоръки, макар че можеше да бъдат представени в по-синтезиран вид, а да не копират изцяло съдържанието на дисертационния труд.

8. Публикации

По темата на дисертацията са налице седем публикации (съгласно отразеното в автореферата), от които две статии и пет доклада, изнесени на научни конференции в България и в Казахстан. В таблицата с наукометрични показатели са посочени четири публикации, две от които са статии и две – доклади от научни конференции. Един от докладите е в съавторство. Разминаването в информацията относно броя им не се отразява върху наукометричните изисквания относно публикационната дейност, които са спазени от докторантката.

7. Заключение

Независимо от направените критични бележки намирам, че изследването има достатъчно достоинства, които ми дават основание да му дам положителна оценка. **Дисертационният труд „Личността на терориста и превенция на тероризма в местата за лишаване от свобода“ отговаря на изискванията на чл. 6, ал. 3 от ЗРАСРБ, правилника за неговото прилагане и съответния правилник на ВСУ. Предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Айжан Баубериковна Бауберикова образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление „Право“, специалност „Криминология“.**

Член на научното жури:

гр. София, 16 май 2023 г.

доц.д-р Светла Маргаритова-Вучкова